MKI-tanulmányok T-2011/11

FEJÉRDY GERGELY

Franciaország és a líbiai polgárháború

Magyar Külügyi Intézet
Hungarian Institute of International Affairs

MKI-TANULMÁNYOK
A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:
Magyar Külügyi Intézet

Felelős szerkesztő és tördelő:
Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:
H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.
Tel.: +36 1 279-5700
Fax: +36 1 279-5701
E-mail: titkarsag@hiia.hu
www.kulugyiintezet.hu
www.hiia.hu

© Fejérdy Gergely, 2011
© Magyar Külügyi Intézet, 2011
ISSN 2060-5013

Az észak-afrikai „jázminos forradalom" nem hagyta érintetlenül Muammar Kaddáfi több mint negyven éve tartó uralmát sem. 2011. február közepén először Bengáziban, a líbiai rendszer ellenzékének székhelyén zajlottak tüntetések, de alig néhány nap alatt, többek között a facebookon gyorsan terjedő információk következtében, egyre több városban tört ki szabályos lázadás. Kaddáfi elnök kezdettől fogva szigorú és kíméletlen eszközökkel próbált úrrá lenni a helyzeten. Különös kegyetlenséggel fogott hozzá az egyre nagyobb befolyásra szert tevő tüntetők megsemmisítéséhez. Az ország számos városában, főleg a keleti régiókban és Tripoliban már az első napokban számos halálos áldozatot követelt az elnök hajthatatlansága. Líbia alig néhány nap alatt, lényegében 2011. február 20-ára kegyetlen polgárháborúba sodródott.

A Földközi-tenger térségében befolyásra törekvő, múltbeli presztízsét megerősíteni kívánó Franciaország[1] *megpróbált gyorsan reagálni az eseményekre. Nicolas Sarkozy elnök nem akarta elszalasztani a Líbia esetében kínálkozó lehetőségeket. Az éppen az észak-afrikai forradalmak kapcsán súlyos feszültségekkel terhelt francia külpolitika és a külügyminisztert, Michèle Alliot-Marie-t ért támadások*[2] *arra ösztönözték az államfőt, hogy a kezdetektől határozottan, magát előtérbe helyezve szabjon irányt a párizsi diplomáciának. A fő célok között minden bizonnyal szerepel a francia politikai, gazdasági befolyás megőrzése, esetleges növelése a Földközi-tenger térségében, és azon keresztül saját elnöki mandátumának lehetőség szerinti meghosszabbítása is.*

Az első francia reakciók

Már február 21-én, az államfők közül elsőként, Nicolas Sarkozy nyilatkozatban követelte a vérengzés leállítását.[3] Ezzel párhuzamosan gyors döntést hozott a francia állampolgárok kimenekítésére is. Másnap – 2004 óta először – Párizs saját maga intézkedett a honfitársak hazaszállításáról. Még aznap három katonai repülőgépet is Líbiába küldött.[4] Február 23-án, a szerdai szokásos minisztertanácsi ülés kezdetén a francia elnök felháborodásának adott hangot amiatt, hogy a világ karba tett

1 Franciaországnak a térséggel fennálló közelmúltbeli viszonyáról l.: Maurice Vaïsse: *La puissance ou l'influence? La France dans le monde depuis 1958*. Paris: Fayard, 2009, 351–416. o.

2 L.: Fejérdy Gergely: „A francia külpolitika krízise, Nicolas Sarkozy kénytelen harmadik külügyminiszterét kinevezni". *MKI-elemzések,* http://www.kulugyiintezet.hu/MKI-elemzések/No.%208.%20Fejérdy.pdf, 2011. április 26.

3 „Communiqué de presse (2011)". *Présidence de la République*, http://www.elysee.fr/president/les-actualites/communiques-de-presse/2011/libye-le-president-de-la-republique-appelle-a.10716.html, 2011. február 22.

4 „Rapatriement français". *Ministère des Affaires étrangères*, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/libye-rapatriement-francais-22.02.11_90063.html, 2011. április 25. Eredetileg három repülőgépet küldtek. Összesen ötszázötvenre becsülték ekkor a Líbiában tartózkodó francia állampolgárok számát, ami a valóságban sem haladta meg a hétszázötvenet. (Megjegyzendő, hogy ez elenyésző szám a török, egyiptomi, kínai vagy olasz állampolgároké mellett.). A Líbiában lévő vállalatok dolgozóinak egy részét már korábban kimenekítették az érintett cégek .L.: „Rapatriement en cours pour les Français". *TF1 televízió*, http://lci.tf1.fr/monde/afrique/libye-rapatriement-en-cours-pour-les-francais-6287630.htmlhttp://lci.tf1.fr/monde/afrique/libye-rapatriement-en-cours-pour-les-francais-6287630.html, 2011. április 27.

kézzel szemléli az emberi jogok tömeges megsértését.[5] Felszólította az Európai Uniót, hogy azonnal vezessen be konkrét szankciókat a Kaddáfi-rezsimmel szemben.[6] Brüsszelben a huszonhetek diplomatái a német–francia tandem által támogatott kezdeményezést – olasz berzenkedés mellett – még aznap elfogadták, hivatalos jóváhagyására azonban csak később került sor.[7]

Nicolas Sarkozyvel szinte egy időben, február 23-án Barack Obama is elítélte a líbiai erőszakot.[8] A két elnök telefonbeszélgetést is folytatott, amikor is a francia államfő jelezte, hogy kezdeményezi az ENSZ Biztonsági Tanácsának ismételt összehívását, hogy azon a február 22-én elfogadott határozat után, immár a konkrét lépésekről születhessen döntés. Február 24-én az akkor még a francia diplomácia vezetőjeként tevékenykedő Michèle Alliot-Marie az Elysée-palotában lezajlott egyeztetések után kijelentette, hogy Franciaország Nagy-Britanniával közösen azt javasolja, hogy az ENSZ BT fogadja el határozatként a teljes fegyverembargót, és emberiség elleni bűncselekményként utalja a Nemzetközi Büntetőbíróság elé a líbiai vérengzést.[9] Párizs ez utóbbi kezdeményezéshez különösen ragaszkodott,[10] aminek fő okai között szerepel az is, hogy az emberi jogok történelmi hazájaként és a római statútumot ratifikáló országok egyikeként szeretné érdekei szerint hatékonynak látni ezt a 2002-ben megalakult intézményt. Franciaország az ENSZ BT február 26-án megszavazott 1970-es számú határozatát lelkesen fogadta, különösen a Nemzetközi Büntetőbíróság felé fordulás tényét hangsúlyozta nagy sikerként.[11]

Párizs a New Yorkban meghozott döntéssel párhuzamosan ismételten katonai repülőgépet küldött a francia állampolgárok kimenekítésére, illetve a tripoli nagykövetség teljes személyzetének hazaszállítására – ugyanis ekkor, a biztonság hiányára hivatkozva, ideiglenes jelleggel bezárta líbiai diplomáciai képviseletét is. A francia érdekek és az ingatlanok védelmét Oroszország helyi nagykövetsége vette át.[12] Az éppen Ankarában

5 Ekkor már (február 22-én) az ENSZ Biztonsági Tanácsa elítélte a líbiai vérengzést.

6 Sarkozy elnök három konkrét intézkedést javasolt: a bűnösök nemzetközi bíróság elé citálását, az Európai Unió területére való lépésük azonnali betiltását, illetve a pénzügyi tranzakciók szigorú ellenőrzését. L.: „Sarkozy propose à l'UE de prendre des senctions". *TF1,* http://lci.tf1.fr/monde/afrique/libye-sarkozy-propose-a-l-ue-de-prendre-des-sanctions-6287906.html, 2011. április 27.

7 „Elnökségi siker, Líbiára vonatkozó szankciók elfogadása". *Az Európai Unió Tanácsának magyar elnöksége,* http://www.eu2011.hu/hu/hir/elnoksegi-siker-libiara-vonatkozo-szankciok-elfogadasa, 2011. április 28.

8 „Obama Breaks Silence, Condemns Líbia Cackdown" *Reuters.com,* http://www.reuters.com/article/2011/02/23/us-libya-usa-idUSTRE71K6D520110223, 2011. április 28.

9 „Projet de résulution à l'ONU sur la Libye et appel à une réunion d'urgence de l'OTAN". *Courrier international.com,* http://www.courrierinternational.com/depeche/newsmlmmd.b8f7ea1cdb1e8405f289a46ef93feba1.261.xml, 2011. április 28.

10 Lásd Gérard Araud, Franciaország ENSZ melletti állandó képviselőjének sajtónyilatkozatát: „25 février 2011 – Libye – Remarques à la presse de M. Gérard Araud, représentant permanent de la France auprès des Nations Unies". *La France à l'ONU,* http://www.franceonu.org/spip.php?article5406, 2011. február 25.

11 L.: Franciaország ENSZ melletti állandó képviselőjének sajtónyilatkozatát: „25 février 2011, Libye, Remarques à la presse de M. Gérard Araud, représentant pérmenant de la France auprès des Nations Unies". *Franceonu.org*, http://www.franceonu.org/spip.php?article5411, 2011. február 26.

12 Franciaország február 26-ig összesen hatszázötvennégy személy távozását tette lehetővé. Ebből négyszázkilencvennyolc volt francia állampolgár a francia külügyminisztérium honlapján közölt információk szerint. „Libye: évacuation des ressortissants français (26 février 2011)". *France*

tartózkodó Sarkozy elnök egyenesen Kaddáfinak a hatalomból való távozását követelte ezen a napon. François Fillon miniszterelnök pedig a franciáknak azt a tervét hangsúlyozta, hogy a lehető leggyorsabban humanitárius segítséget szándékoznak Líbiába küldeni. Ez két nappal később már meg is valósult: Franciaország két, gyógyszerekkel megrakott repülőgépet küldött Bengáziba.

Alain Juppé a Quai d'Orsay élén, fordulat a francia Észak-Afrika-politikában

Február 27-én, ugyanazon a napon, amikor Líbiában megalakult a Líbiai Nemzeti Tanácsot és a volt igazságügyi miniszter által vezetett Ideiglenes Kormányt egyesítő Átmeneti Nemzeti Tanács, Sarkozy elnök bejelentette saját kormánya átalakítását. A francia államfő meg is adta a kezdőhangot, amikor kifejtette, hogy nem szabad félni az észak-afrikai forradalmaktól – ellenkezőleg: a születőben lévő új demokráciákat támogatni kell, mert a velük való együttműködéssel lehet gátat vetni a terrorizmus és a vallási fundamentalizmus terjedésének. Véleménye szerint újra kell alapítani a Mediterrán Uniót, és meg kell akadályozni a tömeges emigrációt, mielőtt az újabb tragédiához vezetne.[13]

Mint ismeretes, Michèle Alliot-Marie-t Alain Juppé váltotta a külügyminiszteri poszton. A bourdeaux-i polgármester, a Quai d'Orsay élén nem először álló ex-miniszterelnök, aki eddig a francia védelmi- és államminiszteri posztot töltötte be, tökéletesen alkalmasnak látszott arra, hogy Franciaország nemzetközi súlyát megerősítse, és általa Sarkozy elnöknek az egymással szorosan összefüggő bel- és külpolitikai törekvéseit is előmozdítsa. Alain Juppé ugyanakkor csak úgy volt hajlandó vállalni a feladatot, ha a lehető legnagyobb szabadságot élvezheti munkájában és kikapcsolhatja a párhuzamos diplomáciát. Nem véletlen, hogy az elnöki palota külpolitikai ügyekben befolyásos személyiségeit nem hagyta érintetlenül ez a változás.[14]

Juppé új hivatalának átvételekor, március 1-jén kijelentette, hogy Európán kívüli első hivatalos látogatását Egyiptomba fogja tenni. (Az útra sor is került március 6-án.) Az új külügyminiszter március 2-án, a francia nemzetgyűlés előtt azt hangsúlyozta, hogy a Mediterrán Unió újraindítása mindennél fontosabb, hiszen azon keresztül lehetne megfelelő módon kezelni az észak-afrikai kérdést.[15] A képviselői kérdésekre adott válaszában azonban megerősítette azt, amit még védelmi miniszterként február 24-én mondott: nem

Diplomatie, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/libye-evacuation-ressortissants-francais-26.02.11_90180.html, 2011. február 26.

13 „Allocution radiotélévisée du Président sur la situation internationale". *Présidence de la République,* http://www.elysee.fr/president/les-actualites/discours/2011/allocution-radiotelevisee-du-president-sur-la.10756.html, 2011. február 27.

14 „Le vrai patron du remaniement Alain Juppé". *Radio RMC.fr,* http://www.rmc.fr/editorial/150198/le-vrai-patron-du-remaniement-alain-juppe/, 2011. április 28.

15 Ugyanaznap Angela Merkel az osztrák elnökkel közösen tartott sajtótájékoztatóján szintén ezt a gondolatot feszegette a Mediterrán Unióval kapcsolatban. „Pressestatements von Bundeskanzlerin Angela Merkel und Bundeskanzlers der Republik Österreich, Werner Faymann". *Bundeskanzlerin.de,* http://www.bundeskanzlerin.de/nn_683698/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2011/03/2011-03-02-bkin-faymann.html, 2011. április 27.

tartja aktuálisnak a katonai beavatkozást – sőt, egy ilyen irányú kísérlet súlyos következményeire is felhívta a figyelmet. Mindazonáltal továbbra is megfontolandónak tartotta azt az egyébként NATO-körökben született elképzelést, miszerint légtérzárat kéne bevezetni Líbia fölött, mert azzal elejét lehetne venni annak, hogy a Kaddáfihoz hű erők a fegyvertelen lakosság bombázásával próbálják térdre kényszeríteni a felkelőket.[16] Ez utóbbi esetre vonatkozóan Franciaország jelentősebb szerepvállalását sem zárta ki.[17] Nicolas Sarkozy lényegében már március 1-jétől a Líbiával kapcsolatos katonai forgatókönyvekről tárgyalt tanácsadóival.[18]

Március 3-án, miközben Franciaország az észak-afrikai ország humanitárius megsegítésére alkalmas stratégián dolgozott,[19] egy diplomata, Jean-Marie Safa kíséretében már meg is érkezett az első francia orvosi misszió Bengáziba. Safa feladata az volt, hogy hivatalos kapcsolatokat létesítsen a felkelőkkel.[20] David Cameron miniszterelnök és Sarkozy elnök kérésére Alain Juppé londoni kollegájával az Európai Tanács március 11-i ülésére kialakítandó közös álláspontról tárgyalt. A fő téma Líbia és a mediterrán térség volt.[21] A légtérzár ügyében, továbbá a lakosság védelme érdekében történő katonai fellépés kérdésében már ekkor egységes véleményen volt a két fél.[22] Annak ellenére, hogy Párizs megpróbált továbbra is homályosan fogalmazni, azt hangsúlyozva, hogy bármilyen katonai akció visszaüthet, már március 4-én felderítő gépeket küldött Líbia fölé.[23] A francia politika, jóllehet hivatalosan széles körű nemzetközi együttműködést sürgetett, valójában nem óhajtotta, hogy azonnal a NATO keretei között és az ENSZ felhatalmazása nélkül

16 „Réponse du ministre d'état, ministre des affaires étrangères et européennes, Alain Juppé, à une question d'actualité à l'assemblée nationale". *Ministère des Affaires étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/libye_90266.html, 2011. április 26.

17 Még 2011. február 23-án az amerikai védelmi miniszter, Robert Gates a légtérzárral kapcsolatban többek között azt a megállapítást tette, hogy Olaszország és Franciaország van leginkább olyan helyzetben, hogy azt be tudja vezetni. Párizs nemzetközi és földközi-tengeri befolyása szempontjából már ekkor előnyösnek tartotta a jelentősebb szerepvállalást, jóllehet a hivatalos álláspontban ez még nem jelent meg. „Pour Alain Juppé une intervention militaire étrangère en Libye n'est pas d'actualité". *Sudouest.fr,* http://www.sudouest.fr/2011/02/24/pour-alain-juppe-une-intervention-militaire-etrangere-en-libye-n-est-pas-d-actualite-326185-625.php, 2011. március 3.

18 Franciaország líbiai katonai közbelépésének történetét alapos részletességgel mutatja be Natalie Nougayrède cikke: „Comment la France a-t-elle decidé d'intervenir en Libye?" *Le Monde,* 2011. április 9. 12. o.

19 Franciaország többek között az egyiptomi állampolgárok líbiai evakuálásában is részt vállalt. „Crise humanitaire en Libye, point sur les actions de la France". *Ministère des Affaries étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/crise-humanitaire-libye-point-sur-les-actions-france-03.03.11_90275.html, 2011. április 26.

20 A francia diplomata március 3-i bengázii megérkezéséről l.: Nougayrède: i. m.

21 „Déclarations officielles de politique étrangère". *Ministère des Affaires étrangères,* https://pastel.diplomatie.gouv.fr/editorial/actual/ael2/bulletin.asp?liste=20110303.html#Chapitre2, 2011. április 27.

22 „Londres et Paris soutiennent l'idée d'une zone d'exculsion aérienne en Libye". *Euronews.net,* http://fr.euronews.net/2011/03/04/londres-et-paris-soutiennent-l-idee-d-une-zone-d-exclusion-aerienne-en-libye/, 2011. március 4.

23 Erre március 22-én François Fillon miniszterelnök a Nemzetgyűlés előtti beszédében tett utalást. L.: „Nous ne conduison pas une guerre contre la Libye". *L'Express.fr,* http://www.lexpress.fr/actualite/politique/fillon-nous-ne-conduisons-pas-une-guerre-contre-la-libye_975077.html, 2011. március 24.

kerüljön sor bármilyen katonai akcióra.[24] Arra törekedett, hogy Franciaország látványosan, önállóan – és nem csupán nemzetközi szervezetek tagjaként, a háttérből – szólhasson bele a líbiai ügyekbe. Nicolas Sarkozy attól sem riadt vissza, hogy szövetségeseit megdöbbentve, vakmerő lépésekre szánja el magát.

Sarkozy elnök merész döntése, Bengázi francia elismerése és egy újabb ENSZ-határozat

A francia elnök – saját külügyminiszterét is meglepve – 2011. március 10-én fogadta a líbiai nemzeti tanács tagjaiból álló delegációt, amely a népszerű és a nemzetközi konfliktusok megoldásában magának sokszor szerepet kérő közíró és filozófus, Bernard-Henri Lévy (BHL) közvetítésével érkezett Párizsba.[25] Nicolas Sarkozy ez alkalommal bejelentette, hogy hivatalosan is elismeri a Bengáziban székelő ellenzéket „mint a líbiai nép legitim képviselőit", és kilátásba helyezte egy bengázi követ kinevezését is. A francia elnök döntése megdöbbentette a nemzetközi élet szereplőit. Az Európai Unió különösen is furcsállotta a lépést, jóllehet másnap Angela Merkel, Silvio Berlusconi és David Cameron is kijelentette, hogy a jövőben ők sem tekintik Kaddáfit partnerként, de a líbiai nemzeti tanács elismerésében nem követték Párizst. Több uniós állam és maga Catherine Ashton is elhamarkodottnak, megosztónak értékelte az egyoldalú francia döntést.[26] Nicolas Sarkozy azonban reménykedett, hogy ezzel az elköteleződésével lépéselőnyre tesz szert Líbia és az észak-afrikai régió kérdéseit illetően.

Az Európai Tanács másnapi, március 11-i ülésén született határozatok lényegében teret nyitottak a francia célok és ambíciók megvalósításának.[27] Párizs Líbia ügyét is bekapcsolva eredményeket ért el a déli szomszédságpolitika területén,[28] illetve az, hogy a huszonhetek elkötelezték magukat a Kaddáfi-rezsim minél rövidebb időn belüli ártalmatlanítása mellett, szintén lehetőséget adott arra, hogy lépések történjenek a tervezett légtérzár bevezetésére és esetleges további szankciók megfontolására.

A francia politikai vezetés – a brit kormánnyal szoros együttműködésben – megpróbált minél szélesebb körben propagandát folytatni egy esetleges katonai akció véghezvitele

24 A francia külügyminisztérium február 25-én bejelentette, hogy nincs szükség a NATO Tanácsának összehívására. Jóllehet, ez az álláspont módosult, de Sarkozy elnök ragaszkodott, hozzá, hogy Franciaország valamilyen módon különleges szerepkörbe kerüljön: ha kell, a nemzetközi katonai szervezet háttérbe szorításával.

25 L.: Bernard-Henri Lévy személyes honlapja: www.bernard-henri-levy.com/libye-kadhafi-sarkozy-bernard-henri-levy-suite-16746.html, 2011. március 12.

26 Vö. pl.: „L'UE reconnaît la légitimité de l'opposition à Kadhafi". *Lefigaro.fr,* http://www.lefigaro.fr/international/2011/03/11/01003-20110311ARTFIG00347-sarkozy-et-cameron-kadhafi-et-sa-clique-doivent-partir.php, 2011. március 12.

27 A határozatokat l.: „Az Európai Tanács rendkívüli ülése". *Európai Tanács,* http://www.eu2011.hu/files/bveu/documents/119798.pdf, 2011. március 11.

28 Párizs öt másik tagállammal karöltve már február 17-én előhozakodott egy tervezettel a déli szomszédságpolitika újraalapításáról, de ez akkor még elsősorban Tunézia és Egyiptom vonatkozásában került szóba. L.: „18/02 Soutien de l'UE aux transitions au Sud de la Méditerranée". *Représentation permanente de la France auprès de l'Union Européenne,* http://www.rpfrance.eu/spip.php?article1349, 2011. február 18.

érdekében. Sarkozy elnök azt hangsúlyozta, hogy a líbiai polgári lakosság védelméhez és az emberi jogok betartatásához nemzetközi összefogásra van szükség. Franciaország mindennek fényében különösen pozitívan értékelte, hogy az Arab Államok Ligájának minisztertanácsa március 12-én elfogadott egy olyan határozatot, amely többek között a légtérzár bevezetését támogatta.[29] A francia diplomácia számára azonban részben kudarcot jelentett a G-8-nak a Franciaország elnökletével megrendezett március 14–15-i párizsi külügyminiszteri találkozója. A résztvevők – Nagy-Britanniát leszámítva – a katonai közbelépés minden formáját elvetették. Annyit azonban sikerült elérni, hogy a gazdasági szankciók bevezetésének kérdése újra előkerüljön az ENSZ BT-ben.[30] Párizs tehát a britekkel és a Kaddáfi-rezsimmel szemben gyors és szigorú fellépést követelő Libanonnal együtt New Yorkban próbált Líbia kérdésében továbblépni. Alain Juppé március 17-én az ENSZ-ben személyesen kérte, hogy a Biztonsági Tanács fogadja el a többek között francia kezdeményezésre született határozattervet. Ez az 1973-as számú határozat formájában meg is történt.[31] A szavazáskor öt állam – köztük Németország is – tartózkodott.[32]

A párizsi csúcstalálkozó és a katonai lépések kezdete

Angela Merkel azonban elfogadta Nicolas Sarkozy meghívását a március 19-i párizsi csúcstalálkozóra, amelyen az 1973-as határozat konkrét megvalósítását kívánták megvitatni. A francia államfő – a brit miniszterelnökkel összefogva és az Egyesült Államok támogatását élvezve – megpróbált továbbra is főszerepben tetszelegni. A „líbiai nép támogatására" sebtében (két nap alatt) szervezett megbeszélés, amelyen végül huszonkét állam vett részt, hivatalosan is elindította a szövetséges légi csapásokat. A gyakorlatban azonban húsz francia (Rafale és Mirage típusú) repülőgépet már a délelőtt folyamán bevetettek a szorongatott bengázi térségében.[33] Toulon kikötőjét március 20-án elhagyta a nukleáris meghajtású „Charles de Gaulle" repülőgéphordozó-anyahajó is. A katonai műveletek koordinálását azonban már nem Franciaország, hanem az Egyesült Államok végezte, jóllehet Párizzsal és Londonnal szoros együttműködésben.

29 „Résolution de la Ligue des Etats arabes – Déclaration d'Alain Juppé". *Ministère des Affaires étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/resolution-ligue-etats-arabes-13.03.11_90566.html, 2011. március 14.

30 „Réunion des ministres des affaires étrangères – Conclusions de la présidence (14–15 mars 2011.)". *Ministère des Affaires étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/entrees-thematiques_830/affaires-economiques-internationales_901/g8_20466/reunion-ministres-affaires-etrangeres-conclusions-presidence-14-15-mars-2011_90642.html, 2011. március 16.

31 „Resolution 1973 adoptée par le Conseil de sécurité des Nations Unies (17 mars 2011)". *Ministère des Affaires étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/resolution-1973-adoptee-par-conseil-securite-nations-unies-17-mars-2011_90899.html, 2011. március 18.

32 Először történt meg 1949 óta, hogy Németország a legfontosabb szövetségeseivel, az Egyesült Államokkal, Franciaországgal és Nagy Britanniával szemben döntött. A kérdéssel kapcsolatban l.: Hans Stark: „L'Allemagne, la Libye, et l'Europe". *IFRI,* http://www.ifri.org/?page=detail-contribution&id=6508, 2011. április 20.; Kiss J. László: „Német tartózkodás a BT-ben és a líbiai konfliktus". *MKI-elemzések,* http://www.kulugyiintezet.hu/MKI-elemzések/No.%2010.%20Kiss%20J..pdf, 2011. április 26.

33 „L'opération »Aube de l'Odyssée« a commencé en Libye". *TF1,* http://lci.tf1.fr/monde/afrique/2011-03/sarkozy-des-avions-francais-empechent-des-attaques-en-libye-6322230.html, 2011. március 20.

Március 21-én Brüsszelben Alain Juppé bejelentette, hogy amennyiben Washington a háttérbe kíván vonulni, a NATO kész átvenni a Kaddáfi-ellenes koalíció vezetését.[34] Meg kell azonban jegyezni, hogy a katonai szövetségen belül ekkor még korántsem volt összhang a kérdést illetően. A NATO azonban jó pár héttel korábban megkezdte a felkészülést, ami jól látható például abból, hogy AWACS típusú felderítő gépei már március 7-étől ellenőrző és hírszerző berepüléseket hajtottak végre az észak-afrikai ország légterében.[35] Mint ismeretes, a katonai szövetség végül március 31-én hajnalban vette át a koalíciós erők koordinálását és vezetését az Egyesült Államoktól.

A párizsi csúcs után úgy tűnt, hogy Franciaország némiképpen háttérbe szorult a líbiai eseményekkel kapcsolatban. A francia politikai vezetés azonban továbbra is aktív maradt. Sarkozy elnök – korábban erre az időre tervezett programjait is háttérbe szorítva – március 22-én az új védelmi miniszterrel, Gérard Longuet-val Dél-Korzikára utazott, a légi csapásokban részt vevő francia légierő egyik bázisára, ahol Franciaország katonai intézkedéseit méltatta.[36] A francia hadsereg április folyamán átlagosan napi harminc líbiai berepülést hajtott végre, amely húsz százaléka a NATO-énak. Párizs azonban a katonai részvétel lehető leggyorsabb beszüntetésében különösen is érdekelt, mivel a védelmi minisztérium előirányzott forrásai végesek.[37] Talán nem véletlen, hogy Franciaország olyan megoldásokat keres, amelyek felgyorsíthatják a Kaddáfi-rendszer bukását – ugyanakkor megkérdőjelezi a korábbi célokat. Például: a katonai tanácsadók Bengáziba küldése áprilisban konkrét valósággá vált,[38] kérdés azonban, hogy a polgári lakosság védelmében indított katonai lépésekkel összeegyeztethetők-e a Kaddáfi-rezsim megbuktatását célzó akciók. A francia biztonságpolitikai szakértők szerint súlyos következményekkel járhat, ha a nemzetközi erők a felkelők oldalán túlzottan beavatkoznak a polgárháborúba.[39]

---

34 „Conseil affaires étrangères – Conseil affaires générales: Conférence de presse d'Alain Juppé". *Ministère des Affaires étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/cagre-conference-presse-alain-juppe-21.03.11_90922.html, 2011. április 26.

35 „L'OTAN accroît la surveillance aérienne en Médierranée". *NATO.int,* http://www.nato.int/cps/fr/SID-6CDF4031-41569009/natolive/news_71316.htm, 2011. április 25.

36 „Nicolas Sarkozy et Gérard Longuet sur la base de Solenzara". *Le point.fr,* http://www.lepoint.fr/fil-info-reuters/nicolas-sarkozy-et-gerard-longuet-sur-la-base-de-solenzara-22-03-2011-1309821_240.php, 2011. április 25.

37 A *France Info* rádió szerint a 2011-es évre előirányzott 31 milliárd euró, amellyel a francia védelmi minisztérium gazdálkodik, még elegendő. Az egy évre vonatkozó kiadást az Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS) szakértője, Pierre Maulny 150 és 250 millió euróra becsülte Franciaország esetében. „Les coûts de canon de l'armée française". *Liberation.fr,* http://www.liberation.fr/monde/01012327227-les-couts-de-canon-de-l-armee-francaise, 2011. április 25. Nem szabad elfelejteni, hogy Párizs katonai feladatokat lát el Líbia mellett még Elefántcsontparton és Afganisztánban is. A 2011. május 5-én megjelent adat szerint Franciaországnak eddig 50 millió euróba kerültek a líbiai „hadműveletek" – akkor, amikor elvileg szigorú költségvetési megszorítások érvényesülnek a francia állami kiadásoknál. L.: „La guerre en Libye a déjà coûté 50 millions". *Le Figaro.fr,* http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2011/05/05/04016-20110505ARTFIG00365-la-guerre-en-libye-a-deja-coute-50-millions.php, 2011. május 6.

38 Április 20-án hivatalosan is megjelent, hogy Franciaország, Nagy-Britanniával karöltve, katonatisztek kisebb csoportját küldi a líbiai felkelők támogatására. „Libye: la France envoie des officiers auprès du CNT". *L'express.fr,* http://www.lexpress.fr/actualite/monde/libye-la-france-envoie-des-officiers-aupres-du-cnt_984844.html, 2011. május 6.

39 L. pl. Pascal Boniface, az Insitut francais des relations internationales (IFRI) igazgatójának rövid

Párizs azonban nem mutatja jelét annak, hogy a katonai részvétel területén hátrább lépne, jóllehet egyelőre elzárkózik a szárazföldi csapatok és fegyverek küldésének lehetőségétől. Franciaország valójában továbbra sem óhajt csupán háttérszereplő lenni Líbia vonatkozásában. Ezért Nicolas Sarkozy – a brit miniszterelnökkel karöltve – több ízben Kaddáfi távozása és az ellenzék megsegítése mellett foglalt állást.[40] Franciaország tevékenyen részt vett a március 29-én, a londoni nemzetközi konferencián megalakult „kontaktcsoport" létrejöttében is. Ez utóbbinak a katari Dohában tartott első találkozóján a francia diplomácia vezetője többek között a NATO intenzívebb részvételét hiányolta. Alain Juppé külügyminiszter már előző nap is a katonai szervezet visszafogottságát kritizálta.[41] Mindazonáltal április 13-án a fegyverszüneti megállapodás lehetőségét sem látta teljesen lehetetlennek – amennyiben a Kaddáfi-rezsim hajlandó az összes megszállt városból kivonni a katonáit.[42]

Optimista francia politikai támogatás a líbiai felkelőknek

A komoly sikerek elmaradása ellenére Párizs egyfajta optimizmust próbál kommunikálni, és maximális támogatásáról biztosítja az Átmeneti Nemzeti Tanácsot. Sarkozy elnök április 20-án az Elysée-palotában fogadta a líbiai felkelők általa már korábban elismert vezetőjét, Musztafa Abdel Dzsalilt, és a francia segítség megerősítéséről biztosította őt.[43] A látogatás után két nappal Sarkozy – ismét nemzetközi meglepetést okozva – bejelentette, hogy a közeljövőben személyesen is Bengáziba fog

elemzését. „La France et l'OTAN risquent de décrédibiliser la résponsabilité de protéger". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/idees/article/2011/04/26/la-france-et-l-otan-risquent-de-decredibiliser-la-responsabilite-de-proteger_1513007_3232.html#xtor=AL-32280270, 2011. április 28.

40 Március 28-án közös nyilatkozatot adtak ki a kérdésben. „Déclaration de MM. Nicolas Sarkozy et David Cameron sur la Libye". *Présidence de la République,* http://www.elysee.fr/president/les-actualites/declarations/2011/declaration-de-mm-nicolas-sarkozy-et-david.10987.html, 2011. április 25. 2011. április 15-én Sarkozy az Egyesült Államok elnökével és a brit miniszterelnökkel közösen jegyzett állásfoglalásban megerősítette a Kaddáfi-rezsim megbuktatására és a líbiai változások elősegítésére vonatkozó elkötelezettségét. Franciaországban a *Le Figaro* hasábjain közölt írás hangsúlyozza, hogy a NATO a polgári lakosság védelmében és a fennálló rezsimre való nyomásgyakorlás érdekében továbbra is folytatja a katonai műveleteket. L.: „Le chemin vers la paix: retrouvez la tribune conjointe de MM. Sarkozy et Obama et Cameron". *Présidence de la République,* http://www.elysee.fr/president/les-actualites/communiques-de-presse/2011/le-chemin-vers-la-paix-retrouvez-la-tribune.11109.html, 2011. április 28.

41 „Libye: la France reproche les insuffisance de l'Otan". *Ouest-France.fr,* http://www.ouest-france.fr/dossiers/actualite_-Libye-la-France-reproche-les-insuffisances-de-l%E2%80%99Otan_1733315-1761733_dossiers.Htm, 2011. május 6.

42 „Alain Juppé évoque un cessez-le-feu sous condition en Libye". *Le Point.fr,* http://www.lepoint.fr/monde/alain-juppe-evoque-un-cessez-le-feu-sous-condition-en-libye-13-04-2011-1318909_24.php, 2011. április 28. Árpilis elejétől Sarkozy elnök számára is a legfontosabb a polgárháború lehetőség szerinti beszüntetése. L. pl.: „Libye, Côte d'Ivoire: Sarkozy à la manoeuvre". *Le Figaro,* 2011. április 9. 2. o.

43 „Le CNT obtient de Nicolas Sarkozy une intensification du soutien aux insurgés lybiens". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/afrique/son/2011/04/20/le-cnt-obtient-une-intensification-du-soutien-de-la-france-aux-insurges-lybiens_1510466_3212.html, 2011. május 6.

utazni.[44] Alain Juppé április 24-én kijelentette, hogy a líbiai hadi események már csak néhány hétig tarthatnak, hónapban nem is kell számolni.[45]

Párizsban már Kaddáfi utánra terveznek

A jelek szerint Franciaország teljesen leírta magában a Kaddáfi-rezsimet. Párizs elszántságát jól példázza például az a tény, hogy május 6-án tizennégy volt líbiai diplomatát utasítottak ki a hatóságok az országból.[46] A francia politika már egy új Líbiával számol, amely az Átmeneti Nemzeti Tanács vezetése mellett jönne létre. A „kontaktcsoport" május 5-i római ülésének az eredménye is ebbe az irányba mutat. Ott ugyanis – többek között – a felkelőket segítő, humanitárius, illetve államigazgatási feladatok ellátására alkalmas pénzügyi alap létrejöttéről határoztak. Az új szervet irányító bizottságnak az egyetlen európai tagja Franciaország lett. Párizs azonban szeretne látványosabb politikai eredményeket is elérni, ezért tett javaslatot a „Líbia barátai" nevű konferencia összehívására, amelynek célja az észak-afrikai országon belüli ellentétek tompítása, illetve az Átmeneti Nemzeti Tanács nemzetközi elismerésének felgyorsítása lenne.[47]

Sarkozy elnök szélesebb körű együttműködést kívánna Líbiával kapcsolatban, amely részben igazolná és egyben sikeressé is tehetné merész politikai lépéseit.[48] Párizs azonban óvatossággal, kimértséggel és egyfajta bizalmatlansággal kénytelen szembesülni a nemzetközi élet több meghatározó hatalma, sőt még szövetségesei részéről is.

Franciaország mindazonáltal kitartóan próbál megkerülhetetlen tényező maradni a líbiai dossziét és egyáltalán a Földközi-tenger térségét illetően. Nicolas Sarkozy céljai és a francia érdekek ezt minden kétséget kizáróan megkívánják. Ezen érdekek közé tartozik, hogy Líbia Afrika legnagyobb kőolajexportőrje, amit Franciaország nem hagyhat

44 Bernard-Henri Lévy szerint, aki 2011. április 9-én ismét egy hétre visszatért Líbiába, Nicolas Sarkozy esetleges bengázi látogatása igencsak magas rizikót rejt magában. „Nicolas Sarkozy prépare un déplacement à Benghazi". *Le Monde.fr,* http://www.lemonde.fr/libye/article/2011/04/22/nicolas-sarkozy-prepare-un-deplacement-a-benghazi_1511414_1496980.html#ens_id=1481986, 2011. április 28.

45 „Alain Juppé: les oppérations en Libye ne dureront pas des mois". *Les echos.fr,* http://www.lesechos.fr/economie-politique/monde/actu/0201250121196-alain-juppe-les-operations-en-libye-ne-dureront-pas-des-mois.htm, 2011.május 5.

46 „14 ex-diplomates libyens en poste en France déclarés personnae non gratae". *Ministère des Affaires étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/14-ex-diplomates-libyens-poste-france-declares-personae-non-gratae-06.05.11_92042.html, 2011. május 6.

47 „Réunion du groupe de contact sur la Libye (Rome, 5 mai 2011)". *Ministère des Affaires étrangères,* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/libye_409/france-libye_1176/presentation_4528/reunion-du-groupe-contact-sur-libye-05.05.11_92030.html, 2011. május 6.

48 Többek között ez is az oka, hogy a 29. olasz–francia csúcstalálkozó tárgyalásain jelentős figyelmet kaptak a Fölközi-tenger régióját és ezen belül a Líbiát érintő problémák. Párizs és Róma a kezdeti súrlódások ellenére az összefogás mellett döntött. L.: „Déclaration franco-italienne sur la Libye et la Méditerranée". *Présidence de la République,* http://www.elysee.fr/president/les-actualites/declarations/2011/declaration-franco-italienne-sur-la-libye-et-la.11227.html, 2011. április 28.

figyelmen kívül, hiszen még az év elején is innen szerezte be fogyasztásának 15,7%-át.[49] Ráadásul a polgárháború befejeztével a francia vállalatoknak – leginkább az országban jelen lévő Totalnak – a kitermelésben és az értékesítésben való részesedésének növekedését is remélheti, amennyiben az új politikai erők Franciaország iránti szimpátiáját aktív diplomáciával meg lehet szerezni. Párizs számára a Földközi-tenger térsége a gazdasági szempontokon túl hagyományosan biztonságpolitikai okokból és nemzetközi pozíciója vonatkozásában is jelentőséggel bír. Talán nem véletlen, hogy a francia elnök Líbiával kapcsolatos lépéseit honfitársai körében széles konszenzus övezi.[50] Mindez azonban nem jelenti azt, hogy Nicolas Sarkozynek személyes célját, a nagyobb népszerűséget sikerül a *„Grandeur"* politikával elérnie.[51]

A líbiai polgárháború még nem fejeződött be, így a francia külpolitika elmúlt hetekben tapasztalható aktivitásának hosszú távú eredményeit sem lehet még lemérni, de egy biztos: Franciaország kulcsfontosságú befolyásra törekszik Líbiában és rajta keresztül a Földközi-tenger térségében is.

2011. május 6.

49 „La France importe plus de 15% de son pétrole de Libye". *Ouest-France.fr,* http://www.ouest-france.fr/dossiers/actualite_-La-France-importe-plus-de-15-de-son-petrole-de-Libye_1733315-1771167_dossiers.Htm, 2011. április 28.

50 „Les Français et l'intervention militaire en Libye (Ifop et Ipsos, 5-8 avril 2011)". *sondage-en-france.fr,* http://www.sondages-en-france.fr/post/sondages-libye-ifop-et-ipsos-5-8-avril-2011, 2011. május 6.

51 Miközben 2011. januárjától Marine Le Pen népszerűsége töretlenül növekszik Franciaországban, a regnáló elnöké folyamatosan csökken: májusra az eddigi legmélyebb pontra süllyedt. L.: „Sarkozy sous la menace le Pen". *Le Figaro.fr,* http://www.lefigaro.fr/politique/2011/05/05/01002-20110505ARTFIG00587-sarkozy-sous-la-menace-le-pen.php, 2011. május 6.